

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Petr Smolík

**Vztah učitele a žáka, kteří jsou přáteli na
Facebooku, se zaměřením na roli autority**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Petr Smolík**

Vedoucí práce: **PhDr. Marie Dlouhá**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

SMOLÍK, Petr. Vztah učitele a žáka, kteří jsou přáteli na Facebooku, se zaměřením na roli autority. Praha, 2015. 46 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Marie Dlouhá.

Abstrakt

Bakalářská práce si klade za cíl zjistit, jak ovlivňuje přátelství na sociální síti Facebook dvě odlišné skupiny, studenty a jejich učitele.

V teoretické části práce jsou popsány teoretické koncepty autority, vztahu učitele a žáka a sociologická teorie sebe prezentace. Představena je metodologie kvalitativního výzkumu, který byl založen na rozhovorech s informátory. Tyto rozhovory jsou následně analyzovány a interpretovány v další části práce.

Z práce vyplývá, že přátelství studentů a učitelů na Facebooku může mít vliv na jejich vztah. Sdílení informací na Facebooku může vést až k ukončení facebookového přátelství. Na druhé straně odhalování detailů ze soukromí učitelů pomáhá studentům nahlédnout na ně v jiném, ne tak formálním světle. Rovněž se ukázala důležitost autority v tomto vztahu a obě strany vyjádřily názor, že by si přály, aby jejich přátelství na Facebooku pokračovalo i do budoucna.

Abstract

Bachelor thesis aims to find out the consequences of the fact that teachers and their students have become friends on Facebook.

Theoretical part of the work presents the concepts of authority, teacher-student relationship and self-presentation theory. The methodology of qualitative research is then presented. The research was based on interviews with informants. Interviews are then analysed and interpreted in the analytical part.

The study shows that friendship on Facebook can have an impact on teacher-student relationship. Sharing of informations on Facebook can even lead to a termination of Facebook friendship. On the other hand, revealing background or private information of teachers helps students to see them in a different, not-so-formal light. The importance of authority in this relationship is also presented. Both teachers and

students expressed that they would like to continue their Facebook friendship in the future.

Klíčová slova

Facebook, sebeprezentace, vztah učitele a žáka, autorita, sociální síť

Keywords

Facebook, self-presentation, teacher-student relationship, authority, social networks

Rozsah práce: 61 322 znaků (Úvod až Závěr)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Petr Smolík

Poděkování

Poděkování patří vedoucí práce PhDr. Marii Dlouhé za ochotu, trpělivost a rady a tipy k provedení výzkumu. Dále bych chtěl poděkovat informátorům, že si našli čas k provedení rozhovoru a umožnili tak vznik výzkumu.

Institut sociologických studií

Projekt bakalářské práce

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE: VZTAH STUDENTŮ
A UČITELŮ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH, JEJICH PŘÁTELSTVÍ NA
FACEBOOKU SE ZAMĚŘENÍM NA ROLI AUTORITY

DIPLOMANT: Petr Smolík

KONZULTANTKA: PhDr. Marie Dlouhá

1 Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Ve své práci bych se chtěl zabývat vztahy studentů a učitelů prostřednictvím Facebooku v posledních čtyřech letech studia na střední škole a jak tyto vztahy ovlivňují jejich interakce ve škole i mimo ni. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu bych chtěl nahlédnout pod pokličku těchto vztahů a zjistit, jak je vnímají a interpretují jak studenti, tak učitelé. Důraz by byl kladen především na roli a formu autority ve vztahu učitel – student, která by mohla být v některých situacích, například při přílišném narušení soukromí jednoho z aktérů, podrobována zkouškám.

2 Teoretická východiska

Důvod, proč se zaměřuji právě na interakce učitelů a studentů na Facebooku, opírám o dílo E. Goffmana "Všichni hrajeme divadlo", které se věnuje sebe prezentaci jedinců v kontaktu tváří v tvář a na kterého pak následně navazuje J. Meyrowitz, který jeho přístup přizpůsobuje existenci elektronických médií. Ve světle těchto koncepcí se ukazuje Facebook jako místo, kde se propojují dříve oddělené regiony zákulisí a forby a spojují se ve střední zóně. Pokud tedy na Facebooku spolu interagují učitelé a studenti, tak se nutně dostávají napovrch soukromé informace a autorita učitelů tedy

bude nutně vyjednávána. Jako teoretický základ pro analýzu dat bych použil vymezení autority v práci A. Vališové "Autorita jako pedagogický problém a kolektiv", zejména její dělení autority na poziční, osobní a funkční. Toto dělení by se mělo posléze stát základem kódovacího schématu. Kódování bych doplnil o kódování otevřené, založené na principech zakotvené teorie Strausse a Corbinové a to pokud nastane situace, že se v datech objeví pro výzkumníka nové poznatky, jež nebudou zapadat do žádné z užitých teorií.

3 Cíle bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je přiblížení a prozkoumání vztahů a interakcí učitelů a studentů na Facebooku, zejména vyjednávání a udržování autority ve vztahu učitel – student a jak jí také tyto případné vztahy či interakce mohou ovlivňovat.

Výzkumné otázky

- Jak se vyjednává autorita učitele před studenty, pokud spolu interagují na Facebooku?
- Může přátelství studenta a učitele na Facebooku ovlivňovat autoritu učitele před studenty?
- Může přátelství studenta a učitele na Facebooku ovlivňovat studentův pohled na učitele?

4 Metody a prameny

Metodou zkoumání bude kombinace kvalitativního polostrukturovaného rozhovoru se studenty a učiteli a "etnografické procházky", při které bych se chtěl s respondentem u počítače zaměřit na konkrétní jevy na Facebooku a jejich přímé komentování respondenty v reálném čase. Chtěl bych provést rozhovory se čtyřmi učiteli a jejich čtyřmi studenty a následně tyto rozhovory podrobit analýze. Studenti by měli být v posledních čtyřech ročnících výuky na středních školách.

Předpokládaná struktura bakalářské práce

- 1) Úvod
- 2) Teoretická východiska
- 3) Metody
- 4) Analytická část
- 5) Interpretace
- 6) Závěr a diskuse

5 Základní literatura k tématu

ARUM, Richard. *Judging school discipline: the crisis of moral authority*. 1. české vyd. Překlad Jan Jirák, Kateřina Jonášová, Irena Reifová. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, c2003, xii, 321 s. ISBN 06-740-1179-1.

GOFFMAN, E.: *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999.

MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování*. 1. české vyd. Překlad Jan Jirák, Kateřina Jonášová, Irena Reifová. Praha: Karolinum, 2006, 341 s. ISBN 80-246-0905-3.

STRAUSS, E. a CORBIN, J.: *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém a kolektiv*. Praha : Karolinum, 1998. 135 s. ISBN 80-7184-624-4

VALIŠOVÁ, Alena a kol. *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež*. Praha : ISV, 2005. 314 s

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	2
1.1 Vztah učitele a žáka	2
1.2 Autorita učitele	3
1.3 Teorie sebeprezentace	3
1.3.1 Forbína, zákulisí a střední zóna	5
1.4 Existující výzkumy kombinující roli učitele a informační technologie.....	6
2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	7
3 DATA A METODY	9
3.1 Úvod.....	9
3.2 Vzorek.....	9
3.3 Sběr dat	10
3.4 Scénáře rozhovorů	11
3.5 Úprava dat	11
3.6 Metody analýzy	11
4 ANALÝZA A ZJIŠTĚNÍ	12
4.1 Seznámení s informátory	13
4.1.1 Využití Facebooku – studenti	14
4.1.2 Využití Facebooku - učitelé	15
4.1.3 Sebe prezentace na Facebooku - studenti.....	16
4.1.4 Sebe prezentace na Facebooku – učitelé	17
4.2 Přáteli na Facebooku.....	18
4.3 Autorita učitele – pohled studentů	21
4.3.1 Autorita učitele – pohled učitelů	23
4.4 Vztah učitele a žáka	24
4.4.1 Vztah učitele a žáka ovlivněn Facebookem	25
4.5 Budoucnost vztahu učitele a žáka v kontextu Facebooku	27
4.6 Reflexe výzkumníka	28
4.6.1 Budoucí výzkum	29
5 INTERPRETACE	30
ZÁVĚR.....	32
POUŽITÁ LITERATURA.....	33

ÚVOD

Facebook se stává součástí každodenního života mnoha lidí a trávení času na něm patří k oblíbeným volnočasovým aktivitám. V roce 2015 je na Facebooku přes 4,2 milionu Čechů a jejich počet každým rokem roste [denik.cz], jsou však samozřejmě i lidé, kteří profil na Facebooku nemají. Přestože Facebook byl původně založen k posílení kontaktu tváří v tvář na univerzitních kampusech [Westlake, 2008: 23], jeho využití sahá v současné době mnohem dál. Uživatel si na Facebooku přidává další uživatele a jsou spolu ve vztahu, který je samotným médiem definován jako *přátelství*.

Facebook je poměrně novým fenoménem, jeho tvůrce Mark Zuckerberg jej představil v roce 2004. Za svou relativně krátkou existenci však již stačil zanechat výraznou stopu ve světě, když na něm například proběhla kampaň Baracka Obamy či pro našince bližší organizace různých událostí, například vlna protestů proti České straně sociálně demokratické před volbami do Evropského parlamentu v roce 2010. K tomuto projevu nevole výrazně přispěla i skupina Vajíčka na Paroubka, která byla za tímto účelem zřízena na Facebooku a podle Dimuna (2009) měla v době své největší slávy na Facebooku zhruba 60 tisíc členů. Pro srovnání, k oficiální stránce Jaromíra Jágra se v současnosti hlásí 570 tisíc uživatelů Facebooku.

Facebook disponuje nyní již poměrně sofistikovanými možnostmi nastavení soukromí. Pokud si uživatel vyhledá jiného uživatele, je možné, že uvidí například pouze jeho profilovou či úvodní fotku a někdy ani to ne, před ostatními uživateli lze s pomocí těchto nastavení úspěšně skrývat různé informace. Pokud si ale uživatel přidá jiného uživatele do facebookového přátelství a tento jeho žádost potvrdí, jejich profily se navzájem odhalí a mohou si je libovolně prohlížet. Na profilu se dá nalézt celá řada informací – od krátkých zpráv (statusů), přes fotografie až po oblíbené stránky uživatele – hudbu, filmy, osobnosti.

Tato práce se zabývá tím, co se stane, když se *přáteli* na Facebooku stanou lidé, jejichž vztah by se mimo Facebook dal přátelstvím nazvat jen stěží – učitel na střední škole a jeho student. Vztah učitele a studenta je jedním z důležitých vztahů v životě většiny lidí [Průcha, 2009]. Tato práce se bude snažit zodpovědět, jaký vliv má na tento vztah a potažmo autoritu učitele sdílení informací skrze právě toto elektronické médium a sociální síť.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V této části práce představím čtenáři teoretické koncepty, které jsou základem pro analýzu nasbíraných dat. Teoretické zdroje se zaměřují na oblasti, které se váží k mému výzkumnému záměru. Nejdříve popíši to, jak je v literatuře zachycen vztah učitele a žáka, poté se budu věnovat roli autority v tomto vztahu a jejímu dělení na jednotlivé aspekty, z nichž se skládá. Následně osvětlím teorii sebe prezentace tak, jak ji ve svém díle popsal E. Goffman a kterou následně aktualizoval J. Meyrowitz pro prostředí elektronických médií, v mém případě Facebooku. Tato teorie sloužila jako základ pro kódovací schéma, jímž jsem v další části práce analyzoval získaná data. Toto teoretické ukotvení jsem zvolil z důvodu, že v prostředí Facebooku jsou dobře patrné rozdíly mezi jednotlivými regiony, ve kterých lze identifikovat sebe prezentativní strategie jednotlivých uživatelů. Následně představím některé výzkumy, které mají blízko k mnou zkoumané problematice.

1.1 Vztah učitele a žáka

Většina lidí se v určité fázi svých životů stává studenty a tím pádem přichází do styku s učiteli. Vztah učitel-žák je součástí klimatu třídy. Vztah učitel-žák je mezilidský vztah, který ovlivňuje průběh i výsledek učitelova vyučování, žákova učení se, kvalitu vzájemné spolupráce učitele a žáka, sociální percepce, emocionální a motivační aspekty výuky. [Průcha, 2009] Vztah učitele a žáka je dynamický a vyvíjí se v čase. Tradiční autoritativní pojetí výuky, založené na mocenském postavení, je nahrazováno liberálním a demokratickým přístupem, který klade důraz na individuální zkušenosti žáků. V současné době se do centra pozornosti dostává žák, učitel má jít jeho příkladem [Kolář, 1999].

Učitelé jako autorita na školní půdě hrají velice důležitou roli v tom, zda studenti mají či nemají rádi školu a tím pádem mají i zásadní vliv na jejich úspěšnost v ní [Hallinanová, 2008: 271]. Vztah studenta a učitele je jedním z klíčových vztahů v životě každého z nás a učitelé mohou sloužit i jako vzory pro dospívající studenty

[Williams, 2004: 432]. Zároveň se ukázalo, že studenti, kteří mají školu rádi, jsou v ní obecně i úspěšnější. Povaha vztahu učitele a studenta může ovlivňovat výsledky studenta ve škole a důležitou součástí tohoto vztahu je autorita učitele, pomocí jejíž funkční složky učitel ovlivňuje a kontroluje výsledky svých studentů. Autorita učitele není neměnná a v průběhu času může doznávat změn, když je ovlivňována celou řadou faktorů.

1.2 Autorita učitele

Ve své práci se zaměřuji mimo jiné také na autoritu učitele. Následující dělení jsem zvolil kvůli tomu, že mi umožnilo hledat dané aspekty v nasbíraných datech a pro prostředí učitelů a studentů středních škol mi přišlo nejvhodnější. Pod tímto jevem si můžeme představit celou řadu věcí, obecně je to ale oprávněnost činit rozhodnutí [Washburne, 1999: 391]. Autoritu lze vymezit jako významnou formu uskutečňování moci, která je založena na uznání oprávněnosti, legitimacy, vlivu určité osobnosti, instituce nebo skupiny [Vališová, 1998: 14]. Autoritu učitele lze dělit na dvě skupiny: *formální*, tedy takovou, která vyplývá z úředního postavení učitele jako zaměstnance instituce, která poskytuje vzdělání a *neformální*, tedy autoritu, jež studenti dobrovolně přijímají.

Klíčovým rozřazením je dělení autority na osobní, poziční a funkční. Osobní autorita představuje přirozený vliv pramenící z individuálních vlastností, schopností a dovedností jedince. [Vališová, 1998: 16]. Jedná se tedy o charakterový souhrn schopností a dovedností člověka, která nesouvisí s jeho pozicí. Na druhé straně je autorita poziční, kterou jedinec získává tím, že zastává určitou pozici v systému organizace či instituce. Tento druh autority je úředně a oficiálně předaný, získávaný. Autorita funkční představuje vliv daný plněním úkolů, kvalitou výkonu určité sociální role či funkce. Tato je získaná plněním očekávání ostatních lidí, nadřízených, podřízených i kolegů. [Vališová, 1998: 16]

1.3 Teorie sebeprezentace

E. Goffman ve svém díle *The Presentation of Self in Everyday Life* (1956, český překlad vyšel pod názvem *Všichni hrajeme divadlo: sebeprezentace v každodenním*

životě v roce 1999) vytvořil teorii sebe prezentace a definoval tzv. “dramaturgický přístup” v sociologii. Tento přístup pracuje s divadelními analogiemi v rámci mezilidské komunikace, kde na jedné straně stojí vystupující a na druhé straně publikum. Podrobně jsou rozebrány zejména aspekty vystupujícího, jenž vystupuje ve své roli před publikem. Tuto teorii jsem zvolil proto, neboť se zaměřuji na interakční rovinu vztahu učitele a žáka.

Každý jedinec je vlastně souborem několika sociálních rolí, které se snaží prezentovat před svým okolím. Tato představení se pak odehrávají v odlišných regionech a prostorech. Goffman identifikuje dichotomické lokace. Jednak je to místo, kde probíhá samotné představení a jednak místo, kde probíhá příprava na toto představení či “dramatizaci” sociální role. Goffman tato místa nazývá regiony, které definuje jako “místo do určitého stupně ohraničené bariérami vnímání. Regiony se mezi sebou liší stupněm ohraničenosti a dělí se též podle komunikačních prostředků, v nichž se bariéry vnímání vyskytují.“ [Goffman 1999: 108].

Přední region (či forbína) je prostor, kde probíhá samotné představení a autor ho přirovnává k divadelnímu jevišti. V tomto prostoru není prostor pro nácvik představení, to, co se odehraje v předním regionu, již nelze vzít zpátky. Přestože se člověk může snažit prezentovat určitým dojmem, publikum je na něm nezávislé a vytváří si z představení dojem vlastní, který nemusí být v souladu se záměrem vystupujícího. Upřednostňovaná fakta jsou prezentována ve forbíně, z čehož lze vyvodit, že ta potlačovaná se objevují v regionu zadním (neboli v zákulisí) [Goffman 1999: 108].

Zákulisí je místo, kde “se může účinkující uvolnit; může odložit svou fasádu, přestat recitovat svou roli a vystoupit z ní” [Goffman 1999: 113]. Je to místo, které je ze své podstaty před publikem skryto a do nějž mu není umožněn přístup, místo, kde se vystupující připravuje na stylizaci do své role. Ostatně oba regiony lze poměrně dobře ilustrovat i na příkladu učitele například na střední škole, což koresponduje s cílovou skupinou tohoto výzkumu. Pokud má učitel výuku, musí své vystupování korigovat vzhledem k potřebám publika, tedy jeho studentů. Toto představení však po uplynutí určité doby skončí a učitel se po dobu přestávky uchýlí do kabinetu či sborovny, přičemž tyto prostory lze chápat jako zákulisí. Může se zde uvolnit a zároveň se připravit na další vystoupení před svým publikem, očekává se, že vpluje zpět do jemu příslušící role. Goffman jako důležitý aspekt zákulisí uvádí fakt, že je to prostor, kam “pokud někoho (...) vpustíme, můžeme tím kompletně změnit jeho mínění o nás

a zdiskreditovat se tak.” [Goffman 1999: 113].

1.3.1 Forbína, zákulisí a střední zóna

Facebook se ve světle koncepcí E. Goffmana, které představil ve svém díle *Presentation of self in everyday life* [Goffman: 1999] a které následně upravil J. Meyrowitz pro nová média ukazuje jako místo, kde se propojují dříve oddělené regiony zákulisí a forbíny a spojují se ve střední zóně. Meyrowitz tvrdí, že regiony nejsou konkrétní fyzické lokality, ale v prostředí nových médií spíše odlišné vzorce informačních toků [Meyrowitz 2006: 52]. Při komunikaci skrze elektronické médium například pomocí Facebookem implementovaného chatu existuje zdánlivá blízkost mezi komunikujícími osobami, která však vůbec nesouvisí s jejich fyzickou polohou. Meyrowitz rovněž zavádí nový region ke Goffmanově forbíně a zákulisí, střední zónu. „Chování střední zóny se objevuje, když diváci získají přístup k pohledu jakoby ze strany jeviště. To znamená, že vidí části tradičního zákulisního chování společně s tradiční jevištní oblastí; mohou sledovat, jak se aktér pohybuje mezi zákulisím a jevištěm tam a zpátky.“ [Meyrowitz 2006: 43-44]

Pokud tedy na Facebooku spolu interagují učitelé a studenti ve vztahu, který je samotným médiem definován jako „přátelství“, tak se dostávají na povrch soukromé informace a autorita učitelů tedy pravděpodobně bude vyjednáвана. Může zde docházet i k dezinformacím či nedorozuměním, kdy si například student na základě informací, které zjistí z učitelova profilu na Facebooku, může vytvářet domněnky, jež mohou mít vliv na učitelovu autoritu, konkrétně na její funkční a částečně i poziční aspekt. Právě výměna těchto informací a její důsledky mě budou zajímat.

To umožňuje, aby se uskutečňovaly nové interakce a šířily nové informace, které by si – v mém konkrétním případě – učitel a žák dříve žádným způsobem nemohli předat. Tyto informace by mohly mít vliv na vztah učitele a žáka, potažmo na učitelovu autoritu. Lidé se stejným statusem ve společnosti mají obvykle přístup ke stejným situacím neboli informačním systémům. [Meyrowitz 2006: 54] Tento dříve platný obecný vztah dostává s příchodem nových médií značné trhliny. Dnes každý, kdo má přístup k internetu, se může alespoň částečně na chvíli ocitnout ve světě kohokoli jiného – oblíbeného politika, herce či zpěváka a jejich status může být značně odlišný.

V důsledku užívání nových médií došlo k rozsáhlé změně uspořádání sociálních prostředí. [Meyrowitz 2006: 54]

1.4 Existující výzkumy kombinující roli učitele a informační technologie

Zajímavým příspěvkem do odborného diskursu a zároveň nejpodobnějším výzkumem je výzkum Kláry Šed'ové a Jiřího Zounka [Šed'ová, Zounek in Švaříček, Šed'ová a kol.: 2014] *ICT a moc před tabulí*. Tento výzkum se věnuje zavádění „informačních a komunikačních technologií do prostředí školy a jeho důsledky pro výchovně-vzdělávací proces“ [tamtéž: 260]. Autoři tohoto výzkumu tvrdí, že se jedná o unikátní výzkum a že doposud v této podobě nebyl nikdy empiricky zkoumán a to ani ve světě.

Tento výzkum se zabývá otázkou, zda zapojení ICT¹ do výukové práce učitele nějakým způsobem ovlivňuje mocenské² vztahy mezi učitelem a žáky. Na základě analýzy rozhovorů autoři vytvořili trojí typologii učitelů. Prvním typem jsou *surfaři*, kteří přítomnost ICT vítají a osvojují si práci s nimi. Oproti tomu *obranáři* přítomnost ICT vesměs ignorují a „staví obranné valy vůči požadavku technologizovat výuku“ [tamtéž: 267]. Posledním typem jsou ambivalentní, kteří „chtějí dokázat svoji kompetentnost implementací ICT a zároveň se tuto kompetentnost snaží demonstrovat skrze vyzdvihování netechnologických aspektů své profesionality“ [tamtéž: 268]. Autoři o svém výzkumu hovoří jako o „slepé skvrně odborného diskursu“ [tamtéž: 285], z čehož vyplývá, že se jedná o zatím neprobádanou oblast zkoumání.

Dále existuje celá řada výzkumů, která se věnuje chování mladých lidí na sociálních sítích. Chování na Facebooku zkoumaly například Jane Lewisová a Anne Westová [Lewis, West 2009], které se věnovaly využívání Facebooku londýnskými studenty vysokých škol. Kvantitativně se o téma zajímaly například studie Goldera, Wilkinsona a Hubermana [Golder, Wilkinson, Huberman 2007], kteří zkoumali také studenty vysokých škol. Na sklony mladých k odhalování soukromí na sociálních sítích upozorňuje Sonia Livingstoneová [Livingstone 2008]. Ta jako nejproblematictější faktor identifikuje „nedostatečné povědomí o sociálních sítích i zkušeností s nimi.“ [Livingstone 2008: 408].

---

1 Informační a komunikační technologie (pozn. aut.)

2 Termín analogický k autoritě či kázni, jak uvádějí autoři výzkumu (pozn. aut.)

6 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Interakce studentů a učitelů prostřednictvím nových médií, konkrétně Facebooku, může nabývat různých forem. Může jít o komentování příspěvků nebo fotografií či chatování. Moje hlavní výzkumná otázka tedy zní:

- *Jaký vliv má přátelství učitele a studenta na Facebooku na jejich vztah?*

Dílčí otázky pak jsou:

- *Jaké prostředky a v jaké míře využívají studenti a učitelé k sebe prezentaci na Facebooku?*

Tyto interakce lze poměrně snadno zaznamenat a analyzovat, neméně důležité jsou ale i interakce zdánlivě neměřitelné – tedy to, jak sebe prezentace jednotlivých stran ovlivňuje názor a mínění strany druhé. Budou se prostředky využívané studenty a učiteli lišit, nebo budou podobné? Interakce jsem prozkoumal pomocí série rozhovorů a prohlídky Facebooku s oběma zúčastněnými stranami. Výzkumná otázka proto zní:

- *Jak sebe prezentace učitele na Facebooku ovlivňuje názor žáka na něj?*

A potažmo:

- *Jak sebe prezentace žáka na Facebooku ovlivňuje názor učitele na něj?*

Formování, šíření a modifikování těchto názorů má pravděpodobně vliv na autoritu učitele, která není neměnná a může v průběhu času doznávat změn. Abych problematice lépe porozuměl, bude mě zajímat, co učitelé dělají pro to, aby měli před svými studenty "zdravou" autoritu. Tedy:

- *Jaké strategie používají učitelé k udržování autority (pokud nějaké) a to i v prostředí Facebooku?*

Účinky zmíněných strategií bude možno posoudit i z pohledu žáků, konkrétně jak (a jestli) na ně působí, jak pomáhají formovat názor na učitele jako autoritu.

Zároveň bych rád prozkoumal i názory obou zúčastněných stran na Facebook jako nové sociální médium, jak často ho používají a k jakým účelům.

7 DATA A METODY

3.1 Úvod

Pro potřeby své práce jsem zvolil kvalitativní přístup zkoumání a to primárně z toho důvodu, neboť jsem se rozhodl zkoumat vždy k sobě příslušné dvojice studenta a učitele a jejich vztah jako dyádu. Kvalitativní přístup je vhodný pro počáteční průzkum fenoménů. S pomocí kvalitativního přístupu je možné prozkoumat dané procesy a konkrétní případy, jež jsou součástí těchto fenoménů. Jeho nevýhodou může být fakt, že získané výstupy nemusí nabývat obecné platnosti [Hendl 2005: 52-53]. Kvalitativní přístup se využívá k tomu, aby mohl výzkumník porozumět kontextu, v němž probíhá lidské jednání [Creswell 2007: 40].

3.2 Vzorek

Respondenty jsem vybíral na základě několika kritérií. Ve své práci mám dvě skupiny respondentů – studenty a učitele. Hlavní podmínkou pro učitele bylo, aby byli na Facebooku aktivní a komunikovali na něm nějakým způsobem se studenty. Učitelé museli učit na střední škole nebo jejím ekvivalentu (např. pozdější ročníky víceletých gymnázií) tak, aby jejich studenti byli zhruba ve věku 15 – 18 let. Pro toto kritérium jsem se rozhodl z důvodu, že tito studenti mají zpravidla kladný vztah k moderním technologiím a sociálním sítím a jsou na nich aktivní. Zároveň jsou již ve věku, kdy si na prahu dospělosti vytvářejí názory na ostatní. Každého z učitelů, se kterým jsem provedl rozhovor, jsem následně požádal, zda by mi nemohl poskytnout kontakt na některého ze svých studentů, se kterým komunikuje na Facebooku. Každý učitel má tedy ve výzkumu protiklad ve formě svého studenta – v jednom případě se jedná o bývalého studenta, respektive studentku, neboť se v jeho současné třídě nenašel student, který by se chtěl na výzkumu podílet. Stále ale platilo pravidlo toho, že museli na Facebooku komunikovat.

Kontakty na respondenty – učitele jsem získával různými způsoby. Kontakt na prvního z nich jsem získal přes známého. Dalšího učitele jsem sehnal na gymnáziu, které jsem navštěvoval a o kterém jsem věděl, že také Facebook používá ke komunikaci

se studenty. Na dalším gymnáziu jsem si vytipoval dalšího učitele, na kterého jsem narazil náhodně na Facebooku a který mi doporučil poslední respondentku – učitelku, se kterou jsem provedl rozhovor. Každý učitel mi následně poskytl kontakt na několik svých studentů, se kterými jsem doplnil rozhovory tak, aby každý učitel měl svůj protipól ve formě svého studenta.

Provedl jsem tedy 8 rozhovorů se sedmi muži a jednou ženou. Co se týče regionů, nejvíce zastoupena byla Praha, jeden respondent byl z Vlašimi.

3.3 Sběr dat

Celkem se tedy uskutečnilo 8 rozhovorů, tj. 4 páry učitel-žák. Rozhovory s učiteli jsem uskutečňoval v prostorách školy, kde učili, a to většinou v jejich pauze mezi hodinami buď v kabinetu, nebo v jiných prostorách v budově. Se studenty jsem se pak scházel v jejich volném čase, většinou v odpoledních hodinách po skončení vyučování. Oznámil jsem jim, že výzkum je anonymní a že si rozhovor budu nahrávat. Dále jsem je poprosil, zda by si mohli přinést notebook nebo jiné elektronické zařízení, které používají, a ukázat mi jejich profil na Facebooku. Rozhovory trvaly zpravidla kolem 30-45 minut.

Metodou pro sběr dat se pak stala kombinace polostrukturovaného rozhovoru s etnografickou procházkou tak, jak ji popisuje Marie Dlouhá [2012] ve své práci, jež se dotýká problematiky vedení etnografického zkoumání v době internetu. V této „procházkce“ jde o to nalézt „řešení toho, jakým způsobem spojit pozorování jednání v prostředí (...) s tím, jak svoje jednání interpretují samotní aktéři“. Metoda je založená na spojení metod etnografie virtuálních prostředí, pozorování a polostrukturovaného rozhovoru. [Dlouhá 2012: 173]

Ve výsledku jsem tento přístup aplikoval tak, že jsme během rozhovoru měli s respondentem zapnutý počítač, na kterém mi ukazoval a popisoval svůj profil na Facebooku. Respondenti popisovali nastavení profilu, přátel, skupin a všeobecně všeho, co se nachází v rozhraní tohoto elektronického média a považovali to za relevantní sdělit v rámci rozhovoru.

Značnou výhodou tohoto přístupu bylo, že jsem se tím ocitl Goffmanovou terminologií v zákulisí jejich profilu, tedy na místo, kam se normálně nikdo nemá možnost dostat. Šlo o ryze osobní prostředí jednotlivých uživatelů Facebooku,

ve kterých se nejčastěji pohybují [Dlouhá 2012: 174].

Naopak nevýhodou tohoto přístupu může být fakt, že respondenti se při osobním rozhovoru mohou zdráhat uvádět některé informace v protikladu třeba k výzkumu, který by probíhal pouze online a byl anonymní. Rozhovor představuje výzkumný nástroj, kdy jsou data získávána prostřednictvím interakce zpovídacího a zpovídaného [Brinkmann in Given 2008: 470].

3.4 Scénáře rozhovorů

Pro potřeby výzkumu jsem měl připravené dva scénáře rozhovorů – jeden pro učitele a druhý pro studenta. Oba scénáře byly rozděleny do tří částí a lišily se v detailech, například učitelé hovořili obecně o své autoritě ve třídě, zatímco studenti hodnotili autoritu jejich konkrétního učitele. V první části scénářů jsem se ptal obecně na to, jakým způsobem využívají respondenti Facebook a jaké způsoby sebe prezentace na něm využívají. Druhá část scénáře se věnovala autoritě a vztahu se studenty (respektive učiteli) a poslední třetí tomu, jak si myslí, že se tento vztah bude vyvíjet či měnit do budoucna.

3.5 Úprava dat

Dalším krokem, který jsem provedl, byly přepisy rozhovorů. Rozhovory jsem přepisoval slovo od slova a zároveň jsem do nich zařazoval poznámky z „etnografické procházky“, při které mi respondenti ukazovali svůj profil na Facebooku.

3.6 Metody analýzy

Následně jsem přistoupil k samotné analýze dat, která byla dvoukroková. V první fázi jsem pročetl přepsané rozhovory a hledal v nich relevantní informace. Ve druhém kroku jsem se pak uchýlil k samotnému kódování, které jsem prováděl nejdříve ručně na papíře, kdy jsem si barevně označoval segmenty přepisů podle vytvořených kódů. Kombinací otevřeného a teoreticky zakotveného kódování jsem kódoval jednotlivé pasáže a upravoval některé původní kódy podle nových skutečností a souvislostí, které postupně vycházely najevo.

8 ANALÝZA A ZJIŠTĚNÍ

V této části práce se budu zabývat samotnou analýzou rozhovorů. Ukážu způsob, jakým jsem sebraná data analyzoval a následně představím svá zjištění. Jména všech informátorů byla anonymizována a v zájmu důvěrnosti výzkumu změněna. Analýza prepisů pořízených rozhovorů se uskutečnila jako kombinace otevřeného kódování a kódování dle teorie sebe prezentace tak, jak ji popisují ve svém díle Goffman a Meyrowitz. Otevřené kódování sloužilo k objevování jevů a souvislostí nezávislých na představené teorii, zatímco kódování dle teorie sebe prezentace mi umožnilo odhalit segmenty prepisů související se sebe prezentací respondentů v rámci tří kódovaných regionů – forbíny, zákulisí a střední zóny.

Tyto kódy zachycovaly úseky dat, kde respondenti popisovali své chování na sociální síti, které koresponduje s chováním v rámci těchto regionů. Kód forbína tedy představoval přední region, kde se informátoři sebe prezentují vůči publiku. Dále pak kód zákulisí reprezentoval zadní region, tedy místo, kde se informátoři na svoje vystoupení před publikem připravují, no a konečně kód střední zóna jako prostor, který vzniká syntézou těchto dvou regionů a kde určití diváci mohou nahlédnout jak na forbínu, tak částečně i do zákulisí.

Na základě otevřeného kódování jsem pak v datech identifikoval několik kódů, zachycujících témata týkající se mých výzkumných otázek, která se v rozhovorech opakovala a tím pádem se ukázala jako relevantní pro výzkum. Příkladem otevířeného kódu, který vzešel z analýzy, byla *komunikace*. Tento kód představuje situace, kdy respondenti hovořili o tom, jak informátoři na Facebooku komunikují s ostatními uživateli, zejména s učiteli. Dále se objevil kód *autorita*, kterým jsem identifikoval pasáže prepisů, kde respondenti hovořili o autoritě a to buď svojí v případě učitelů, anebo hodnotili autoritu svého učitele, či obecně popisovali, co si pod tímto pojmem představují a jak je pro ně důležitý. Kód *autorita* jsem následně dle teoretického základu rozdělil na dílčí kódy v podobě aspektů, ze kterých se autorita skládá – *poziční, osobní a funkční*. Dalším kódem je pak kód *budoucnost*, kterým jsem označoval části prepisů, kde informátoři hovoří o tom, jak si myslí nebo chtějí, aby se jejich vztah vyvíjel nadále, například až ze školy odejdou. Kód *Facebook obecně* pak zachycoval názory respondentů na Facebook jako sociální síť a médium v obecné rovině.

4.1 Seznámení s informátory

Nyní představím můj vzorek respondentů pomocí několika základních charakteristik, na které jsem se jich ptal v rozhovorech. Každý učitel má svůj protipól ve výzkumu v podobě svého studenta a naopak, pro snazší orientaci jsem zvolil stejná začáteční písmena jejich anonymizovaných jmen, aby se v nich čtenář mohl lépe orientovat. Pro lepší orientaci budu vždy za citací uvádět, zda se jedná o studenta či učitele. Každá z odpovídajících dvojic je pak na Facebooku ve vztahu *přátelství*, což umožňuje, aby si mezi sebou vyměňovali informace.

Zde jsou tedy základní demografické údaje mých komunikačních partnerů:

Informátor	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Student/učitel
Arnošt	Muž	18	Základní	Student
Adam	Muž	33	Vysokoškolské	Učitel
Boris	Muž	17	Základní	Student
Bedřich	Muž	32	Vysokoškolské	Učitel
Ctirad	Muž	18	Základní	Student
Cecil	Muž	36	Vysokoškolské	Učitel
Daniela	Žena	22	Středoškolské s maturitou	Student
Dalibor	Muž	36	Vysokoškolské	Učitel

Skutečnost je tedy taková, že Arnošt je studentem Adama, Boris je studentem Bedřicha, Ctirad je studentem Cecila a Daniela je bývalou studentkou Dalibora s tím, že jsou nadále v kontaktu a to i prostřednictvím Facebooku. Tato výjimka je způsobena tím, jak jsem již uvedl výše, že v Daliborově současné třídě se nepodařilo najít studenta, který by měl zájem se na výzkumu podílet. Dalibor má rovněž poměrně přísná kritéria k tomu, aby vůbec došlo k přijetí přátelství na Facebooku, ale o tom až dále v analýze. Teď se budu věnovat analýze chování na Facebooku a to nejprve studentů a následně učitelů.

4.1.1 Využití Facebooku – studenti

Studenti jako zástupci mladší generace shodně uvádějí, že v současné době je Facebook skoro nutností. Tento názor se objevil například v rozhovorech s Arnoštem a Borisem:

Arnošt – T: „*Jak často Facebook používáš a jaká je tvoje historie na něm?*”

A: „*No tak FB mam už pár let určitě, ze začátku jsem se s nim tak nějak seznamoval, teďka je to pro mě nástroj kterej k tý komunikaci používám vlastně každěj den asi, protože lidi kolem mě ho taky hodně používaj. Takže určitě ho používám víc než předtim, člověk je tak nějak v obraze s nim a je to bohužel prostě tak že spoustu věcí se kolikrát poprvý dozvíš právě z FB. Nevim, dneska mam takovej pocit že už je to fakt skoro nutnost.*”

Boris – T: „*Jak často teda ten Facebook používáš a jak si na něm dlouho?*”

B: „*Asi tak pět let. Facebook používá dneska si myslim každěj, je to jakoby samozřejmost už, prostě takový to normální, hlavně vlastně komunikace s kamarádama a tak, můžeš vlastně tam i koukat na věci co tě zajímaj, nějaký slavný lidi co maj svoje stránky a tak, jo.*”

Jak zmiňují Boris a Arnošt, Facebook jim primárně slouží jako komunikační kanál. Díky tomu, že jej dnes člověk může využívat na různých přenosných zařízeních, jako jsou chytré telefony či tablety, je možnost zastižení komunikačního partnera poměrně vysoká. To ostatně potvrzuje také Ctírad, který říká:

Ctírad – T: „*A k čemu teda ten Facebook využíváš primárně?*”

C: „*Hlavně k tý komunikaci, hodně používám chat. Tím že to mám v telefonu a dneska má každěj internet v mobilu, tak je to vlastně jako esemeska akorát zadarmo... navíc tam můžeš vidět, který lidi sou momentálně k dispozici, takže když ti tam u někoho svítí, že je 2 hodiny neaktivní, tak víš, že ho hned tak asi neseženeš. Ale to je třeba funkce která u esemesky není a hodně mě to baví, já už ani ty esemesky vlastně nepoužívám díky týhle funkci facebookový.*”

Všichni respondenti z řad studentů rovněž uvádějí, že Facebook používají prakticky denně a je pro ně hlavním komunikačním prostředkem nejen s jejich vrstevníky. Oproti tomu využívání Facebooku učiteli se od studentů v několika aspektech liší.

4.1.2 Využití Facebooku - učitelé

Učitelé také zdůrazňují funkci Facebooku jako komunikačního prostředku, ovšem využívají také jiné jeho funkce, jak jsem se mohl přesvědčit při prohlídkách jejich profilu. Vytvářejí si například specializované uzavřené skupiny či události, ve kterých studentům dodávají materiály na semináře či hodiny. Tyto skupiny hojně využívá například Adam:

Adam – A: „(...) teď ho používám hodně třeba pro komunikaci v několika různých skupinách jako zájmových. To znamená třeba se skupinou orientačních běžců nebo se skupinou studentů, se kterou připravujeme nějaký projektový den, nebo třeba se skupinou běžců třeba mezi studenty. Nebo třeba když mám moji třídu kde sem třídní, tak vlastně s většinou z těch studentů sme taky propojený, takže tam potom taky, komunikace kolem třeba nějakých organizačních věcí. Já třeba málo sdílím nějaký fotky, mnohem častěji třeba vytvořím nějakou událost, třeba nějakou přednášku a tu pak sdílím a zvu na ní. Takže u mě často je... pozvání na studentský kemp, pozvání na [název akce vynechán], čili velmi často sou to ty události, než abych sdílel prostě, jak se cejtím a tak... plus samozřejmě komunikace se studenty v rámci těch studentských skupin, kde jim dodávám materiály na semináře ve škole.”

I mezi učiteli se ovšem objevil názor na velice snadnou komunikaci přes chat na Facebooku, kde je velmi snadné zastihnout komunikačního partnera, jak uvádí například Bedřich:

Bedřich – B: „No jak říkám, jedna věc je komunikace s lidma na který nemam tolik času, potom s kymkoliv u koho má smysl psát zprávu přes internet než SMSku za kterou

bych platil, takže je to taková druhá SMSka. Potom částečně pracovně, ať už se jedná o učení a komunikaci se studentama, tak zároveň i prostě když dělám trošku ještě na jiných projektech. Máme já nevím SNK, máme prostě řekněme nějakou propagaci budoucích rozjíždějících se firem. Mam kroužek florbalu, tak pro ně mam stránku. Já na tom chatu na Facebooku jsem vlastně k dispozici skoro pořád, protože ho mam v telefonu... takže kdo chce, zastihne mě tam, ať je to student či kamarád.”

4.1.3 Sebe prezentace na Facebooku - studenti

Ukázalo se, že každá ze skupin využívá odlišné strategie sebe prezentace na Facebooku, na němž vyhledávají odlišné informace a stránky. Studenti využívají Facebook jako prostředek k vytváření obrazu o sobě samém a přidávají si na něj různé věci, které je zajímají nebo se s nimi ztotožňují. Například Ctírad uvádí:

Ctírad – I: *„Jaké způsoby sebe prezentace na Facebooku používáš?”*

C: *„Je to takovej prostředek k nahlížení do soukromí, takže když mam pocit, že je něco, co by ostatní měli vědět, tak to tam dám, fotky, videa a tak, nebo taky statusy, když něco potřebuju, někoho sháním nebo prostě se jenom k něčemu potřebuju vyjádřit, tak ta možnost tam je, to dřív nebylo. Ted' tam můžu prostě vyjádřit otevřeně svůj názor na cokoliv... zároveň sleduju, co dělaj jiný lidi.”*

Oproti tomu Daniela je v tomto ohledu mnohem zdrženlivější a na Facebooku toho o sobě příliš neprozrazuje. Říká:

Daniela – D: *„No, moc ho nepoužívám asi jako že bych tam o sobě něco prozrazovala nebo psala, hlavně ke komunikaci asi a dozvíš se tam o nějakých akcích a tak. Ale fotek a statusů moc nemám a nedávám, já se toho trošku bojím, protože je takový to pravidlo, že jakmile něco umístíš na internety, tak už to nikdy nedostaneš pryč. Takže spíš zdrženlivější jsem v tomhle asi, protože se bojím, no.”*

Daniela je ovšem jakousi výjimkou, ostatní informátoři se vyjadřovali spíše v duchu Ctíradova úryvku. To může být způsobeno částečně jejím odlišným věkem a také

specifikem jejího vztahu s Daliborem, který má speciální kritéria k tomu, aby přijal studentovu žádost o přátelství na Facebooku, což je skutečnost, které se budu věnovat dále.

4.1.4 Sebe prezentace na Facebooku – učitelé

Učitelé se oproti tomu spíše snaží propagovat svou práci na Facebooku a organizovat různé skupiny či události, o kterých jsem již psal výše. Například Adam uvádí:

Adam – A: „No.. tak já třeba se snažím na tom Facebooku sdílet nebo zvát na to, co sám dělám hodně, takže to sou třeba sportovní akce, který spoluorganizuju, nebo třeba... jo... co sem tady dával třeba osobnějšího, když se třeba chystám na nějaký závod, tak občas tady sdílím tadyty sportovní věci, jako závodní... no a nebo třeba když dělám nějaký větší projekt, jako teď sme třeba dokončovali knihu, tak to sem tady hodně sdílel...(ukazuje stránku na Facebooku) Toto je třeba stránka kterou sme vytvořili naši knize a tuhle knihu sme dávali dohromady skoro dva roky, takže to sem vlastně průběžně tady sdílel novinky, jak je na tom ta kniha. Takže takhle teda prezentuju spíš teda svoji práci, než svoje aktivity...”

Nicméně také mezi učiteli se objevovaly způsoby sebe prezentace ve smyslu vyjadřování se k aktuálním událostem ve formě statusů, fotek, či komentářů. To dělá například Dalibor:

Dalibor – D: „(...) jinak sebe prezentace, tak jak sem říkal když se občas tak nějak podívám co kdo kde dělá, tak to sice teda dělá spíš manželka, ale občas tam přece jenom nějaký fotky z nějaký akce dám, protože používám Instagram, tak jenom prostě občas přepošlu fotku z Instagramu tam, nebo formou teda nějakýho toho krátkýho statusu se vyjádřím k něčemu, když mi to přijde důležitý... snažím se ale to nějak nepřehánět.”

Důležitou informací a zjištěním nicméně bylo, že učitelé nevyužívají žádné prostředky k filtrování jimi produkovaného obsahu směrem ke studentům, přestože Facebook v dnešní době již takovými nástroji disponuje. Tedy před svými *přáteli* či

jejich dílčí částí z řad studentů na Facebooku nic neskrývají. Viz Cecil:

Cecil – C: „*Já nefiltruju před nikým nic. Beru to prostě tak, že ta moje facebooková stránka nebo profil nebo jak se to jmenuje, tak že by to mělo nějakým způsobem vypovídat o tom člověku, takže já si myslím, že cokoliv co tam člověk dá tak by si za tím měl stát. Já vím že ono to vlastně umožňuje nějak přes to nastavení vytvářet si že vlastně nějaký lidi na tebe neviděj a tak, ale já to nepoužívám, já si zkrátka stojím za vším, co na tom Facebooku mam a pokud se to někomu nelíbí, tak není nic jednoduššího než si mě smazat, ne?*”

Z hlediska teorie sebe prezentace tedy nastává prolínání forbiný a zákulisí v prostředí Facebooku, kde se tyto dva regiony spojují ve střední zóně. Vzhledem k tomu, že učitelé nefiltrují informace, kterými se prezentují na Facebooku vůči studentům a naopak, získává tak druhá strana unikátní pohled na určité části zákulisí, do kterého by v interakcích mimo prostředí Facebooku mohla nahlédnout jen stěží.

4.2 Přáteli na Facebooku

V této části analýzy se podrobněji budu věnovat vztahu učitelů a studentů na Facebooku, který je samotným médiem definován jako *přátelství*. Zaostrím na kritéria selekce přátel, vývoj tohoto vztahu a také komunikaci mezi oběma stranami.

Nejprve bych se chtěl věnovat zvláštnímu případu v mém vzorku a tím je učitel Dalibor. Ten má velice specifické podmínky toho, aby si přidal studenta do přátel na Facebooku. Jeho kritéria, která musí nejprve student splnit, popisuje takto:

Dalibor - T: „*S kolika studenty jste přáteli na Facebooku a proč ne také s jinými?*”

D: „*S kolika studenty, tak cca 250? Zhruba 250, ale to jsou všechno absolventi, studentů nula. Jde o to, že já mám takové zvláštní síto, kterým musí potenciální uchazeč o přátelství na FB projít. Musí odmaturovat s vyznamenáním a musí mi lidsky sedět, pokud tato dvě kritéria splní, přidám si ho po absolvování gymnázia do přátel na Facebooku, pokud o to stojí. Pokud student požádá o přátelství předtím, jeho žádost s*

díky odmítnu.”

T: „Mohli bychom se ještě, mě jako zajímá, ten způsob té selekce. Na základě čeho jste se rozhodl pro takovéhle síto?“

D: „Upřímně už nevim, ale je to asi proto, že já když mam jako maturanty, tak jim říkám že kdo odmaturuje za 3, za 4 nebo za 5, tak chodil na můj seminář zbytečně, je to tragéd a přestává pro mě existovat. My máme takovou dohodu, že kdo odmaturuje za 3 a huř, tak musí chodit tady po tom druhym schodišti. Z toho důvodu si je nepřidávám ani na Facebooku, protože pro mě prostě neexistují, když sou to tragédi. Samozřejmě, může to zachránit tím, že se dostane třeba na nějakou dobrou vysokou školu. Když se třeba dostane na Oxford nebo na Harvard, tak mu tu trojku z dějáku odpustim. A u těch co nematurovali, tak tam jde pak o to – co si budem nalhávat, ne všichni studenti mi lidsky sedí a uplně jako nevim, proč s člověkem, který mi 4 roky nesešel bych se měl přátelit na Facebooku.”

Daliborův student tedy musí nejprve projít tímto sítem, aby se s ním mohl spřátelit na Facebooku. Jeho bývalá studentka Daniela, která tímto sítem úspěšně prošla, vztah s ním popisuje následovně:

Daniela – T: „Takže využíváš teď ten Facebook jako platformu ke komunikaci s Daliborem? Jestli jo, co je obsahem této komunikace a kdo ji jakoby iniciuje?“

D: „Tak píšem si takový ty obecný věci asi, prostě jak se kdo má, co dělá a tak. Potom když se chcem sejít třeba na pivo, tak zpravidla mi on napíše a já když mám čas, tak jdeme na to pivo a tam řešíme, co potřebujem.”

T: „Takže jakej je ten vztah, co máte jako teď?“

D: „No já bych řekla, že asi kamarádskej nebo jak to nazvat, normálně jsme si potykali. Ale pořád ho respektuju jako vzdělanějšího a staršího člověka.”

V tomto případě se tedy vztah učitele a žáka dokonce posunul do vztahu, který jedna ze stran popisuje dokonce jako kamarádský či přátelský, což koresponduje s jejich vztahem přátelství na Facebooku. Roli Facebooku a tím pádem nahlédnutí do střední zóny ve vývoji tohoto přátelství Daniela popisuje takto:

Daniela – D: „(...) jako já si nemyslim, že by ten Facebook v tom hrál nějakou velkou roli, u nás na gymplu se na to prostě každej těší že bude mít tu možnost si ho přidat.

Ale určitě bylo zajímavý vidět fotky třeba rodinný nebo tak, nějaký ty informace mi to určitě dalo, jo... Já si myslím, že ty jeho pravidla s tím přidáváním, že je to jako dobrý.”

Svůj vztah s učitelem, který je okořeněn jejich vzájemným přátelstvím na Facebooku, komentuje také Arnošt, který říká:

Arnošt – A: „(...) já si myslím, že ten vztah je určitě korektní jako, ale zároveň tím že sme na tom Facebooku spojený, tak mi přide že mam k tomu člověku nějakym způsobem blíž, jo. Že ty vidíš ty detaily, který bys normálně třeba netušil a z toho jako formálního učitele ti to udělá jako obyčejnýho člověka, kterej má prostě psa a o víkendu si jede na chatu na kolo, jo. Kdybych ten Facebook neměl tak si možná třeba můžu myslet že jde ze školy do knihovny nebo něco a takhle vidim že to tak jako není a že ten člověk má normální život jak ty, nebo jinej samozřejmě, ale jako chápeš.”

Arnoštovi tedy kontakt s Adamovou střední zónou pomohl vidět svého učitele v trochu jiném světle. Adam sám svoje přátelství na Facebooku se studenty komentuje takto:

Adam – T: „Zeptám se, s kolika studenty jste teda v tom vztahu „přátelství“ na Facebooku? A proč ne i s jinými? Jestli nechtějí, nemají...”

A: „Jo, já tady mám (facebookových) přátel... no zhruba 1200, ale z toho studentů... hodně z toho už sou absolventi, se kterýma sme kdysi byli přátelé nebo teda se kterými sme byli v kontaktu osobně třeba před pěti šesti lety a který sou už dávno na vysoký škole, takže aktuálních studentů z toho může být.. třeba 200, 250 možná? Možná 200... a mám i hodně nějakých žádostí o přátelství, ale už mnohem víc vybírám, než dřív.. Dřív sem vlastně skoro vždycky odklikl ano, nebo potvrdit a teďka už o dost míň... Je to i tím, že se těm studentům věkově vzdaluju, mně je teďka už 33, třeba před šesti rokama, ve dvaceti sedmi k nim člověk měl věkově blíž, takže tohleto se taky mění.”

T: „A proč teda nejste přáteli i s těmi ostatními, nebo jak to funguje, jestli...?”

A: „No tak funguje to spíš tak, že já často ty studenty požádám o přátelství, když spolu děláme nějakou akci, třeba když já tady teď kliknu na jeden projektový den [název vynechán]... tak třeba když sem potřeboval vlastně něco vyřešit organizačně, tak sem se propojil elektronicky s několika studenty který třeba vůbec neučim, ale známe se,

a spolu třeba teď něco připravujem. Jinak bych se s nima ani nechtěl moc propojovat, protože teďka jak to říct, abych je nějak... no, nejde ani tak nějak vo sympatie nebo antipatie, ale spíš vo to, že je vlastně neznám, jenom je tady na chodbách potkávám, neučim je anebo dokonce s některýma studentama mám i horší zkušenost s nějakou třeba jejich disciplínou a chováním taky, takže i proto.”

Adam se tedy nepropojuje na Facebooku s tolika studenty jako dříve a to z výše uvedených důvodů. Jeho sebezprezentační strategie se však vůči jeho současným studentům nemění a skrývat před nimi nic nezačal, což popisuje jeho student Arnošt s přístupem do Adamovy střední zóny se střípky ze zákulisí, jako jsou například jím uvedené vyjížďky na chatu na kolo.

4.3 Autorita učitele – pohled studentů

V další části rozhovorů jsem se pak snažil dopátrat toho, zda a jaký vliv má jejich přátelství na Facebooku na autoritu učitele, zda mohou mít některé informace zveřejňované učiteli ve střední zóně na Facebooku vliv na jejich autoritu ve třídě a její dílčí aspekty tak, jak je dělí A. Vališová. Každého studenta jsem požádal, aby zhodnotil autoritu svého učitele. Ukázalo se, že silný důraz kladou studenti především na osobní aspekt autority, jak je patrné z následujících segmentů přepisů:

Arnošt – T: *„Teď se budem věnovat autoritě učitele. Co si představuješ pod pojmem autorita učitele?”*

A: *„Tyjo jako to je těžký dost, já myslim že jako hlavní je prostě takový to charisma nebo tak něco, že prostě se na toho člověka podíváš a víš, že je to člověk, kterýho prostě budeš respektovat jo a je jedno jestli je to tvůj učitel nebo já nevím tamhle prodavač v samošce někde... samozřejmě když by přišel někdo kdo by na tebe působil úplně opačným dojmem, že teda respekt jako tvůj nemá v žádnym případě a prostě bylo ti řečeno, že je to tvůj učitel, tak ho taky budeš respektovat, ale prostě nějaký to charisma si myslim že je jako hodně důležitý v tomhle pro tu práci učitele.”*

V případě Arnošta je jasně vidět, že hlavní důraz klade na osobní aspekt autority, který označuje jako charisma. V jeho pokračující výpovědi je pak vidět konflikt

s aspektem pozičním, kdy hovoří o tom, že i člověk, jehož osobní autorita by nebyla taková, by si mohl vynutit autoritu, ovšem pouze z toho důvodu, že by zastával určitou pozici ve vzdělávací instituci.

O osobním aspektu a jeho důležitosti ve své výpovědi hovoří také Ctírad, který se k tomuto problému vyjadřuje následujícím způsobem:

Ctírad – T: „*Co si představuješ pod pojmem autorita učitele?*”

C: „*No asi nějaký předpoklady pro to, aby moh teda učit.*“

T: „*A konkrétnějc nějak?*“

C: „*Jakoby to je těžký, těžko se to popisuje, ale prostě nějaký vlastnosti, který ho opravňujou k tomu učit a mít určitej respekt před třídou a lidma asi... myslim že na to určitě nemá každej.*“

T: „*Takže myslíš, že je to něco, co má ten člověk řekněme vrozený?*“

C: „*Částečně určitě jo. Když to bude malej skřítek s vysokym hláskem, tak ho nikdo respektovat nebude a autoritu mít nebude. Neříkám, že každej učitel musí bejt namakanej dvoumetrovej, ale i ty fyzický věci si myslim že sou toho součástí. Nevim do jaký míry tě tohle třeba na tom ped'áku naučej, jako něco jak jednat s lidma asi určitě, ale do značný míry jako si myslim že to prostě musíš mít v sobě.*”

Jako důležitý se nicméně ukázal také aspekt funkční, který stručně popisuje Daniela:

Daniela – D: „*(...) pro mě je hlavně důležitý, jak to ten člověk podává o hodině než nějaký věci mimo. Pokud má dobrej výklad, a ty studenti přitom nerušej, tak si myslim, že to je důležitý a základní předpoklad k tomu dělat to dobře.*”

4.3.1 Autorita učitele – pohled učitelů

K autoritě a tomu, co si pod ní představují, se vyjadřovali také učitelé. Například Adam popisuje svou autoritu ve třídě takto:

Adam – T: „(...) já bych se vás chtěl zeptat, co si představujete pod pojmem autorita učitele?“

A: „No.. tak autorita má z mého pohledu několik rozměrů, nebo rovin. Je to.. vono pak, když to vezmu úplně u sebe konkrétně, tak třeba ve třídě, kde sem třídní, tak tam ta autorita, nebo kus té autority má člověk i tím, že je starší, že není student, ale je ten učitel, to sou jakoby ty formální věci, ale pak myslím že i tím, co a jak dělá. Takže já třeba v mojí třídě nám to komunikuje hodně dobře, hezky a hodně korektně, a že oni mě respektují a já je taky, a myslím, že máme v tomhle jako hezkej vztah. A že i když máme ten vztah docela přátelskej, tak ale myslím, že ta autorita tam pořád je. A jiný to mam třeba se studentama, který neučim přímo jako jejich učitel, ale se kterejma třeba hodně sportujeme. Třeba v minulosti před nákejma sedmi osmi rokama sem s něktejma studentama strašně moc běhal nebo hrál volejbal, to za těch několik lek naskákalo třeba až na stovky hodin, tak pak sme si vlastně pořád tykali, ale tam už to bylo i... tam sem jim byl věkově trochu blíž, ale zároveň ta autorita tam trochu jakoby se rozpustila, jakoby že se to i projevilo v tom vztahu mezi náma ve škole, v tom profesionálním, že oni už pak třeba některý věci nedělali tak poctivě nebo kvalitně, jak by měli. Ale jakoby jinak, myslim si, že i když tady na tom Facebooku sem a sdílím i nějaký věci prostě nejenom ty organizační, tak že to mojí autoritu poškozovat nemusí, ale sem opatrnější než sem byl třeba před já nevim pěti, šesti rokama.“

Adam tedy také dává do popředí funkční aspekt autority, když říká, že si člověk buduje autoritu mimo jiné tím “co a jak dělá”. Zároveň je z jeho výpovědi patrné, že autorita není neměnná a v průběhu času může doznávat změn, což uvádí na příkladu studentů, se kterými trávil mimo školu čas a následně měl problém s tím, jak kvalitní odvádějí práci ve škole. Opět však zdůrazňuje, že si nemyslí, že by jeho autorita měla utrpět tím, že sdílí informace ze svého zákulisí ve střední zóně na Facebooku. Pouze konstatuje, že je nyní opatrnější, než byl dříve.

4.4 Vztah učitele a žáka

Ukázalo se, že různí učitelé používají odlišné přístupy ke studentům. Odlišné strategie vůči studentům uplatňují Bedřich a Dalibor. Bedřich k těmto strategiím uvádí:

Bedřich – B: „*No já se snažím ze všech sil přirozeně bejt takovej jakej sem, nic moc jako nehrát, samozřejmě občas je potřeba se trošku stylizovat do nějaký jakoby pózy, jako musíš trošku zjednodušovat, ale snažím se bejt přirozenej a nabízet otevřenou komunikaci a říkám jim prostě: 'hele, já vás беру, zajímá mě, jaký ste, a to nejsou jenom kecy.'*”

Oproti tomu Dalibor říká:

Dalibor – D: „*No tak jako když pominu, že škola je vlastně někdy tak trochu divadlo, takže nikdy nevíte co je vlastně pravda a co lidé jenom předstírají, tak já myslím, že s drtivou většinou, neříkám že se všema, ale s drtivou většinou studentů vycházím v zásadě po dobrém, přátelsky. Ale nevím, jak to samozřejmě vidí oni. Vzhledem k tomu, že před ředitelnou nestojí fronty ubřečenejch studentů a nestěžují si na mě, a na seminářích mám stále plno, tak to tak možná vidí taky, ale třeba mam na seminářích plno protože moje semináře všichni potřebují.*”

Zde tedy můžeme pozorovat určitou odlišnost v přístupech k budování vztahu učitel-žák. Zatímco Bedřich říká, že si “na nic nehraje” a “zajímá ho, jací studenti jsou”, Dalibor uvádí, aniž by si byl vědom teoretického ukotvení práce, že “škola je někdy tak trochu divadlo a nikdy nevíte, co je pravda”. Goffman by s tímto jistě plně souhlasil. Zajímavý příspěvek do diskuze k tomuto tématu poskytl také Adam, který především zdůrazňuje roli správné komunikace. Říká:

Adam – A: „*No tak myslím že můj vztah se studenty je dost otevřený a myslím že dost založený na komunikaci, a dost i na tom, že řadu věcí společně děláme i přímo, že nejsem ten, co by o tom jen teoreticky mluvil, ale že v tom sportování*”

a trošku i v zeměpise buď něco přímo děláme, hrajeme, nebo něco zkoumáme nebo vytváříme. Takže se snažim, aby i ten náš vztah byl... vlastně aby součástí toho vztahu bylo to, že spolu něco kutíme, děláme. A taky se snažim, aby mezi náma nebylo dusno, ale taky třeba takovej odlehčenější studentsko-učitelскеj humor; takže oni třeba někdo z nich mi občas řekne, ale v dobrym, že sem jako třeba trochu zlomyslnej nebo sarkastickej, ale já zase vůči sobě taky přijmu humor; nebo můžu něco zlehčit, nebo vlastně přiznám, že chybuju, takže snažim se aby ten náš vztah byl jako otevřenej a aby se v něm komunikovalo a jejich vůči mně, u těch starších studentů, který sou vlastně vyspělejší i sociálně a dospělejší, tak je to už i docela taková spolupráce.”

Všichni učitelé popisují svůj vztah se studenty dobře, a ačkoliv jsou jejich přístupy ke studentům odlišné, udržují s nimi korektní vztahy.

4.4.1 Vztah učitele a žáka ovlivněn Facebookem

Ve výpovědích informátorů se ovšem objevoval také názor, že informace, které se dozvídají na Facebooku prostřednictvím sebe prezentace druhé strany, může ovlivnit jejich názor na tuto stranu. To znamená, že sebe prezentace uživatelů Facebooku ovlivňuje názor protistrany a může vést až ke smazání uživatele z přátel na Facebooku. O tomto hovoří například Bedřich:

Bedřich – T: *„Mohlo by něco, co bys tam třeba u někoho teda našel, ovlivnit nějak tvůj názor na něj?”*

B: *„Určitě, stoprocentně. Pokud budou postovat já nevím nějaký nazi skupiny, nebo hodně konfliktní nějaký politický, v současné době prostě konflikt Ukrajina – Rusko, tak sou lidi který postujou hodně věci, který mi ne vždycky sou sympatický. Zažil sem to přesně kdy taková holka ze třídy, slušňoučká prostě, tam několikrát dávala fotku Putina s nějakým siláckým výrokem, tak sem si říkal co to jako má bejt, no ale pak sem si říkal jasný, přišla z Ruska, pro Rusko Putin udělal hodně, změnil to tam, tak je prostě tím ovlivněná, jo... pokud to není člověk kterýho zajímá politika, historie a tak, tak sem si říkal prostě takový věci, proč to tam sype? Ale vim, že sem i odstraňoval lidi, který se prostě vědomě hlásili k nějakým nazi věcem nebo tak, tak to sem prostě mazal.”*

V tomto případě tedy informace zveřejněné na Facebooku vedly až k tomu, že si tohoto uživatele Bedřich odstranil z facebookových přátel. Na druhé straně například Adam je vůči těmto projevům benevolentnější a mluví o nich následujícím způsobem:

Adam – A: „(...) *to je dost jejich věc, já beru že jsem tak trochu na druhé straně barikády jako učitel a že oni tam především komunikují mezi sebou jako studenti, takže já si tam občas všimnu jako nějakých fotek který pro ně nejsou moc lichotivý, nebo toho že se někde někdo strašně opil nebo takovýhle věci, nebo dokonce i věci, jak si navzájem píšou třeba o tom, že já nevím, že prostě nepudou na písemku nebo něco takovýho, jo.. ale to beru jako jejich svět a řešil bych to jedině pokud by tím porušovali nějak zákony nebo školní řád, anebo kdyby to bylo přímo v mojí třídě, kde jsem třídní.*”

Adam by se tedy k nějaké reakci uchýlil pouze tehdy, když by studenti svým jednáním zveřejňovaným na střední zóně Facebooku podhalovali části svého zákulisí, které by byly v přímém rozporu se současnou legislativou či školním řádem školy, na které Adam učí.

S přerušením kontaktu na Facebooku má zkušenost také Cecil:

Cecil – C: „(...) *stalo se mi, ano, s mojí bejvalou třídou právě, ty největší kvítka, tak tam vlastně i sme se chvíli přátelili, ale oni si mě pak jakoby vyřadili a i sme si to spolu řekli tady někde na chodbě prostě, říkal pane profesore, já sem si vás vyřadil z přátel, já sem říkal [jméno vynecháno] v pohodě, respektuju to, a nebo i když sem třeba někomu poslal žádost, tak třeba bez odezvy, v pohodě, a nebo.. třeba s někým ze studentů z mojí třídy sme byli elektronicky propojený, ale taky to jakoby přerušil. A respektuju to, protože jakoby vim, že si tam píšou svoje věci. A já sem jim to i říkal, že jako třídní se určitě na některý věci budu ptát, ty co sou prostě důležitý, ale taky sem jim říkal prostě přímo mojí třídě: nemusim vědět všechno, nepotřebuju vědět všechno, ale snažil sem se jim naznačit třeba, kdyby si všimli nějakých velkých problémů, že třeba někdo někoho šikanoje, tak aby to buď řešili s psycholožkou, výchovnou poradkyní nebo se mnou, prostě v tu chvíli komu by jakoby věřili a komu by jim přišlo vhodný to říct, tak ať to řešej.*”

V případě Cecila se tedy ukazuje, že respektuje možnost studentů odstranit si jej

z facebookových přátel a respektuje jejich možnost vytvářet si před ním určité zákulisí, které proniká do jimi prezentované střední zóny na Facebooku, zároveň ale na studenty apeluje, aby případné závažné potíže postupovali dále příslušným autoritám.

4.5 Budoucnost vztahu učitele a žáka v kontextu Facebooku

V poslední části rozhovoru jsem se informátorů ptal na to, jak si myslí, že se jejich vztah bude vyvíjet do budoucna a to také v prostředí Facebooku, zda by chtěli zůstat přáteli také po tom, co ze školy odejdou. Všichni informátoři se vyjádřili v tom smyslu, že by si přáli, aby jejich přátelství na Facebooku pokračovalo i nadále, což by mezi nimi umožňovalo následnou komunikaci, kterou ostatně uvádějí obě strany jako hlavní využití Facebooku. Doložit to lze v následujících částech přepisů z rozhovorů s učiteli:

Adam – A: *„Tak třeba udržuju s nima (se studenty, pozn. aut.) kontakt, nejlepší příklad asi bude moje bývalá třída, s většinou z nich, právě kromě asi dvou, jsme pořád elektronicky takhle propojený, takže když třeba zvu studenty a absolventy na nějakou přednášku sem, nebo oni plánují třeba nějaký sraz (...).“*

Dalibor – D: *„No tak vidim vlastně ty, co mam v přátelích, což se přiznám, že mě třeba zajímá kam se dostali a tak, v tom je ten FB geniální, že vlastně nemusim řešit, kam se dostali, ale rovnou to tam vidim, nebo pak po absolvování VŠ co dělají za práci, tak to sou třeba ty statusy, který já čtu.“*

Cecil – C: *„Sou to teda sice jednotky, ale jo, udržuju asi. Pomocí Facebooku taky, nebo ten LinkedIn, email, anebo pak fakt pokud jak sem říkal mi ten člověk sedí, rozumíme si a nějakým způsobem mě jakoby zajímá, tak klidně i osobně – napřímo.“*

To, aby přístup do střední zóny prostřednictvím přátelství na Facebooku pokračoval i nadále si ale přejí také jejich studenti. Ti říkají:

Arnošt – A: „*Já bych určitě chtěl, vidím že třeba rodiče maj normálně srazy ze střední a normálně tam choděj i ty učitelé, takže si myslim, že se to normálně děje a je to nějakým způsobem přirozený, že pak sou v kontaktu ty lidi mezi sebou.*”

T: „*A chtěl bys, aby to bylo přes FB?*“

A: „*No jako já s tím tak nějak počítám, jo, že prostě až odejdem, tak nemyslim si, že by si nás všechny smazal, nebo tak, to vůbec. Já myslim že budem normálně v kontaktu prostě s tím, že si napíšem občas prostě kdo, co dělá, kde pracuje, a tak, jako normální věci.*”

Ctirad – C: „*(...) já s tím počítám že ten kontakt tam bude i dál, rozhodně... je to člověk, kterež mě provází čtyry roky na střední, takže nevidim důvod, proč bych ho měl od sebe odstříhnout (...)*”

Také studenti tedy vyjádřili názor, že by rádi se svými učiteli ze střední školy byli propojeni pomocí Facebooku i nadále. Facebook v tomto ohledu tedy slouží jako prostředek k udržování kontaktu mezi oběma stranami a to za pomoci sebe prezentace uživatelů v jeho prostředí a komunikace mezi jeho uživateli.

4.6 Reflexe výzkumníka

Myslím si, že hlavním přínosem této práce je konfrontace dvou zdánlivě neslučitelných skupin v prostředí sociální sítě Facebooku. Přestože existují předchozí výzkumy, které se zabývají Facebookem, vztahem učitele a žáka i autoritou, věřím, že tato práce jako fúze těchto tří prvků je jedinečná.

Určitým limitem výzkumu může být demografická homogenost obou skupin, jak studentů, tak i učitelů. Zejména u učitelů se mi však nepodařilo najít jiné informátory, kteří by byli vhodní pro můj výzkum, neboť museli splňovat podmínku v podobě aktivity na Facebooku a jejich přátelství se studenty v jeho prostředí. Tato homogenost může ovšem napomoci ke snadnějšímu zobecňování výsledků.

Zároveň se ukázalo, že využití teorie podle E. Goffmana a J. Meyrowitze byla

šťastná volba, protože se mi s její pomocí podařilo lépe pochopit strategie sebe prezentace obou skupin a to, jak tyto strategie navzájem ovlivňují jejich vztah. Rovněž přínosem se ukázala “etnografická procházka” při které mi informátoři přímo ukazovali jejich aktivity na Facebooku, což mi pomohlo porozumět jejich sebe prezentačním a komunikačním strategiím na Facebooku.

Přestože věkově mám spíše blíže k studentské části mého vzorku, snažil jsem se co nejvíce se přibližovat ideálnímu (a tedy nedosažitelnému) typu nezaujatého a objektivního výzkumu. Někteří učitelé mi ale například nabídli tykání pro potřeby rozhovoru, což jsem s díky přijal. Přestože některým informátorům nebylo příliš příjemné hovořit o některých věcech, například jejich autoritě ve třídě, myslím, že všichni poskytli zajímavé výpovědi a snažili se mi s výzkumem pomoci.

4.6.1 Budoucí výzkum

Pokud by někdo chtěl navázat na tento výzkum, nabízí se celá řada možností, jak to udělat. Jednou z možností by mohlo být etnografické zkoumání ve třídě, protože studentů, kteří jsou přáteli na Facebooku s učiteli, není příliš. Více je studentů, kteří mají Facebook, ale nemají na něm učitele. Nicméně patrně budou existovat i studenti, kteří Facebook vůbec nemají. Nabízí se tedy otázka, jak se tito studenti dozvídají informace, které se jiní studenti dozvídají přes Facebook? Jakou roli může hrát tato neznalost při jejich interakcích ve třídě? Bude se odlišovat od těch, kteří s učiteli přes Facebook komunikují?

Další možností je zopakování výzkumu s jiným vzorkem učitelů a jejich studentů, možná například na základní škole. Zajímavé by bylo, pokud by se někomu podařilo sehnat starší učitele, kteří také mají Facebook a jsou na něm aktivní. Jakou roli by hrál jejich věk a zkušenosti při interakcích se studenty? Jaké přístupy a strategie formování autority volí starší učitelé a jak se tyto liší od jejich mladších kolegů? Jaké přístupy by ke starším učitelům volili v interakcích na Facebooku jejich studenti? To by mohly být otázky, na něž by budoucí výzkumny mohly nalézt zajímavé odpovědi.

9 INTERPRETACE

V této části práce bych se věnoval interpretaci svých zjištění a tato zjištění vztáhnul k teoretické části práce.

Analýzou sebraných dat vyšla na povrch řada zajímavých zjištění. Ukázalo se, že dříve oddělené regiony zákulisí a forbíny [Goffman 1999] které se na Facebooku spojují ve střední zóně [Meyrowitz 2006], dávají učitelům a jejich studentům prostor k tomu dozvědět se o druhé straně více informací, než by se dozvěděli bez Facebooku. Pokud střední zónou rozumíme veřejné informace dostupné na facebookovém profilu, ukázalo se, že studenti ani učitelé před sebou vzájemně nevytvářejí zákulisí a nefiltrují informace, které pouštějí ke druhé straně, přestože Facebook takovými nástroji disponuje. Učitelé tedy před studenty odhalují detaily ze svého osobního života a naopak.

Tyto odhalené detaily na základě mých zjištění přispívají k proměnám vztahu učitele a studenta. Ukázalo se, že vztah učitele a žáka má vliv na fungování žáka ve škole tak, jak to popisuje Průcha [Průcha 2009]. Oba získávají informace, které nemohou běžně získat na školní půdě. Učitel a student k sobě poté v důsledku těchto informací mají blíže.

Co se týče autority a jejího dělení na jednotlivé aspekty tak, jak to dělá Vališová [2008], jako důležitý se pro studenty ukázal především aspekt osobní, ovšem zastoupeny jsou i ostatní aspekty podle jejího dělení, tedy aspekt poziční a funkční, jimž učitelé přikládají důležitost při hodnocení autority svojí a potažmo studenti při hodnocení autority svého učitele.

V kontextu s existujícími výzkumy pak lze říci, že učitelé z mého vzorku by se dle typologie Šed'ové a Zounka [Šed'ová, Zounek in Švaříček, Šed'ová a kol.: 2014] řadili zřejmě spíše do kategorie surfařů, tedy kategorie, která je otevřená používání informačních a komunikačních technologií ve vzdělávacích institucích, neboť mí informátoři používají Facebook i jako nástroj k organizaci výuky, když, jak se ukázalo, například zadávají svým studentům prostřednictvím skupin na Facebooku úkoly na hodiny či semináře.

Dále pokud bychom konfrontovali analyzovaná data s výzkumem Livingstoneové [2008], která identifikuje jako hlavní problém mladých uživatelů „nedostatečné povědomí o sociálních sítích i zkušeností s nimi.“ [Livingstone 2008: 408], můžeme konstatovat, že toto není případ této práce – informátoři z řad studentů byli již zkušenými uživateli Facebooku a byli plně obeznámeni s jeho funkcemi. Je samozřejmě nutné brát v tomto kontextu v potaz kvantitativní charakter jejího výzkumu i sedmiletý odstup, což je u tak rychle se vyvíjejícího fenoménu, jakým Facebook bezesporu je, poměrně dlouhá doba.

ZÁVĚR

Vyšlo najevo, že přátelství studentů a učitelů na Facebooku může ovlivňovat vztah obou skupin vzhledem k tomu, že jsou poodhalovány skutečnosti ze zákulisí, které se mimo Facebook nemají šanci šířit. Objevily se dva druhy ovlivnění tohoto vztahu. Jednak se ukázalo, že sebereprezentace uživatelů Facebooku může vést až k tomu, že si její druhá strana vymaže z facebookových přátel. Na druhé straně poodhalené skutečnosti ze zákulisí učitelů pomáhají studentům nahlédnout na jejich učitele v jiném světle – jako na člověka s vlastními zájmy, postoji a názory, než jen jako formální postavu za katedrou.

Rovněž se potvrdila důležitost autority v tomto vztahu, která ovšem není neměnná a v průběhu času může doznávat změn. Učitelé nepoužívají žádné speciální strategie k udržování autority v prostředí Facebooku, před studenty v prostředí Facebooku nic neskrývají a spoléhají spíše na strategie vytváření a udržování autority v interakcích tváří v tvář.

Ukázalo se, že Facebook je oběma skupinami využíván zejména ke komunikaci, ovšem učitelé jej využívají i jako nástroj ke studijním účelům, když kupříkladu vytvářejí speciální skupiny ve facebookovém prostředí, ve kterých zadávají studentům úkoly do školy.

Sebereprezentační strategie se u jednotlivých uživatelů liší. Zatímco někteří se nezdráhají prezentovat veřejně na svém profilu různé informace, jiní jsou ve sebereprezentaci spíše zdrženlivější. Výsledky této práce jsou sice obtížně zobecnitelné, může však sloužit jako podklad k dalšímu zkoumání například etnografického typu.

POUŽITÁ LITERATURA

Na Facebooku je 4,2 milionu Čechů. Jejich počet za rok stoupl o desetinu. [online]. [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/na-facebooku-je-4-2-milionu-cechu-jejich-pocet-za-rok-stoupl-o-desetinu-20140203.html

CRESWELL, John W. *Qualitative inquiry and research design : choosing among five traditions*. Second Edition. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2007. 395 s.

DIMUN, P. 2009. *Facebook jako zbraň*. Reflex. Dostupné na WWW: <<http://www.reflex.cz/clanek/placena-zona-archiv/34105/facebook-jako-zbran.html>>

DLOUHÁ, Marie. *Nová etnografie? „Virtuální etnografická procházka“ jako příklad vedení etnografického výzkumu v době internetu*. *AntropoWebzin* [online]. 2012, roč. 2012, č. 3 [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/nova-etnografie-virtualni-etnograficka-prochazka-jako-priklad-vedeni-etnografickeho-vyzkumu-v-dobe-internetu>

GIVEN, Lisa M., et al. *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. [s.l.]: SAGE, 2008. 1014 s

GOFFMAN, E.: *Všichni hrajeme divadlo: sebe prezentace v každodenním životě*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999

GOLDER, Scott; WILKINSON, Dennis; HUBERMAN, Bernardo. *Rhythms of social interaction : messaging within a massive online network*. Palo Alto: HP Labs, 2007. 16 s.

HALLINAN, Maureen T. *Teacher Influences on Students' Attachment to School*. *Sociology of Education*, Vol. 81, No. 3 (Jul., 2008), pp. 271-283

HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

KOLÁŘ, Z.(1999). *Hledání modernizace vyučování, spojené s obnovením respektu k autoritě*. In

Vališová, A. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*, s. 57-67. Praha: Karolinum.

LEWIS, Jane; WEST, Anne. „Friending“ : *London-based undergraduates“ experience of Facebook*. *NewMedia & Society*. 2009, 7, s. 1-21.

LIVINGSTONE, Sonia. *Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression*. *New Media & Society*. 2008, 10, 3, s. 393-411.

MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování*. 1. české vyd. Překlad Jan Jiráček, Kateřina Jonášová, Irena Reifová. Praha: Karolinum, 2006, 341 s. ISBN 80-246-0905-3.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

SEIDMAN, Irving. *Interviewing as qualitative research : a guide for researchers in education and the social sciences*. 3rd. ed. New York [N.Y.]: Teachers College, Columbia University, 2006. 162 s

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. (eds.): *Pedagogika pro učitele*. Grada, Praha 2011.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém a kolektiv*. Praha : Karolinum, 1998. 135 s. ISBN 80-7184-624-4

VALIŠOVÁ, Alena a kol. *Relativizace autority a její dopady na současnou mládež*. Praha : ISV, 2005. 314 s.

WASHBURN, Chandler. The Teacher in the Authority System. *Journal of Educational Sociology*, Vol. 30, No. 9 (May, 1999), pp. 390-394

WESTLAKE, E.J. *Friend Me If You Facebook: Generation Y and Performative*

Surveillance, TDR (1988-), Vol. 52, No. 4 (Winter, 2008), pp. 21-40

WILLIAMS, Trevor. *Educational Ambition: Teachers and Students. Sociology of Education* [online]. 2004, vol. 48, issue 4, s. 432- [cit. 2014-10-14]. DOI: 10.2307/2112260.